

ISBN: 978-625-7014-09-0

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

Ketebe Yayınları: 219

Mertol Tulum Kitaplığı - 1

Editör

Yusuf Genç

Kapak

Harun Tan

Son Okuma

Cihan Aldık

Mizanpaj

Nilgün Sönmez

1. BASKI

Ocak 2020
İstanbul

ketebe.com

Ketebe Yayınları

Sertifika No. 34989

Maltepe Mahallesi Fetih

Caddesi No: 6 Dk: 2

Topkapı 34010 İstanbul

Tel: 212.612 29 30

e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt

Matsis Matbaa Hizmetleri

San. ve Tic. Ltd. Şti

Sertifika No: 40421

Tevfik Bey Mah. Dr. Ali Demir Cad.

No: 51 Sefaköy Küçükçekmece / İstanbul

Tel: 212 624 21 11

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A. Ş.'ne aittir. İzinsiz yayımlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

MERTOL TULUM KİTAPLIĞI - 1

Her Yanı ve Her Şeyiyle

18. YÜZYIL İSTANBUL'U

İNSAN VE TOPLUM HAYATI - VARLIKLAR VE NESNELER

EMİR MUSTAFA

HAZIRLAYAN
MERTOL TULUM

KETEBE

Prof. Dr. Mertol Tulum

1940 yılında Ayvalık'ta doğdu. 1963 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. "Sinan Paşa, *Tazarru'-nâme* - Tenkitli metin ve fonetik inceleme" adlı çalışmasıyla 1968 yılında **Dr. Phil.** unvanını kazandı. "*Ma'ârif-nâme* - Metin ve kî'li birleşik cümleler üzerinde bir araştırma" adlı teziyle 1979 yılında **Üniversite Doçenti** unvanını aldı. 1982-1983 öğretim yılında Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi'nde görevlendirildi. 1983-1984 öğretim yılında tekrar İstanbul Üniversitesi'ndeki görevine döndü, Yeni Türk Dili anabilim dalı başkanlığı görevini üstlendi. Aynı öğretim yılında Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü başkan yardımcısı olarak da görev yaptıktan sonra 1984 yılı Mart'ında Türkiyat Araştırma Merkezi Müdürlüğü'ne getirildi. Aynı yılın Temmuz ayında İstanbul Üniversitesi'nin Türk Dili Bölümü Başkanlığı'na atandı. 1989 yılında **profesör** oldu. 1993-1996 yılları arasında Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürü olarak da görev yaptı. 15 Mayıs 1997 tarihinde kendi isteği üzerine emekli oldu.

Mertol Tulum 1983 yılında Atatürk Yüksek Kurumu bağlı kuruluşlarından Türk Dil Kurumu Bilim Kurulu aslî üyeliğine seçilmiş olup bu kurum bünyesinde altı yıl boyunca Yürütme Kurulu üyeliği yaptığı gibi Terim, Gramer, Türkoloji Bilim ve Uygulama Kolları üyesi olarak da çalışmış, ayrıca bir süre Sözlük Bilim ve Uygulama Kolu başkanlığı da yapmıştır. 1986 yılında Yüksek Kurum Başkanlığı'na bağlı olarak kurulan Evliya Çelebi Bilim ve Uygulama Kolu üyeliğine de seçilmiş ve dört kişilik Evliya Çelebi Seyahatnâmesi'ni Hazırlama ve Yayınlama Merkez Kurulu'nda görev almıştır.

Çalışmalarını Türkçe tarihî metinler üzerine yoğunlaştırmış bulunan Mertol Tulum'un araştırma, inceleme ve tenkit yazıları dışında yayımlanmış yirmi üç kitabı bulunmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	15
GİRİŞ.....	17
METİNLER.....	39

BİRİNCİ BÖLÜM

HER YANI ve HER ŞEYİYLE 18. YÜZYIL İSTANBUL’U

BAŞLANGIÇ: ÜÇ PÂYİTAHT

Edirne, Bursa, İstanbul.....	44
------------------------------	----

İSTANBUL’UN ÜNÜ

İstanbul’un Ünü.....	47
----------------------	----

İSTANBUL’UN KAPILARI

İstanbul’un Kapıları.....	50
---------------------------	----

İSTANBUL’UN CAMİLERİ

İstanbul’un Büyük Camileri (1).....	54
-------------------------------------	----

İstanbul’un Büyük Camileri (2).....	58
-------------------------------------	----

Sultan Osman (Nuruosmaniye) Camii.....	60
--	----

Sultan Mehmed Camii.....	62
--------------------------	----

İSTANBUL’UN HAMAMLARI

İstanbul’un Hamamları.....	66
----------------------------	----

İSTANBUL’UN YENİ ve YENİLENEN YAPILARI

Ayasofya Kütüphanesi.....	69
---------------------------	----

Şadırvan ve Sıbyan Mektebi.....	72
Ayasofya İmaretı ve Sebılı.....	75
Dolmabahçe'deki Köşk / Bayıldım Köşkü.....	78
Yeni Cami (1) Nuruosmânî Camii.....	80
Yeni Fener / Ahırkapı Feneri.....	84
Yeni Cami (2) / Lâleli Camii.....	86
Ragıb Paşa Kütüphanesi.....	90
Eski Odalar.....	92
İSTANBUL'LA BÜTÜNLEŞMİŞ BİR ESKİ YAPI	
Kızkulesi.....	96
İSTANBUL'UN ESNAFLARI	
Esnaflar.....	100
İSTANBUL'UN İŞ VE TİCARET MERKEZLERİ	
Sırmakeşhane ve Sırmakeşler.....	104
Bedesten.....	107
Sandal Bedesteni ve Kumaşlar.....	109
Saraçhane ve Saraçlar.....	112
Ketenciler Çarşısı.....	115
İSTANBUL'UN SEMTLERİ	
Eyüpten Kavak'a.....	118
Eyüp.....	120
Üsküdar.....	123
Ayazma.....	125
Çamlıca.....	127
Kandilli.....	129
Beykoz ve Beykoz Çeşmesi.....	131
İSTANBUL'UN SEYRAN / GEZİ YERLERİ	
Seyran / Gezi yerleri.....	133
İSTANBUL'UN YALILARI / ANADOLU ve RUMELİ KIYILARI	
Yalılar.....	135
İSTANBUL'UN KAYIKLARI ve KAYIKÇILARI	
Kayıklar ve Kayık Türleri (1).....	141
Kayıklar ve Kayık Türleri (2).....	143
İSTANBUL'UN MEŞHURLARI	
İstanbul'un Meşhurları.....	145
ÜÇ OCAK	
Yeniçeri, Topçu ve Cebeci Ocakları.....	148
Cebehane.....	152

DONANMA

Donanma ve Donanma Gemileri.....	154
Tersane ve Kalyonlar (1).....	156
Tersane ve Kalyonlar (2).....	158

OCAKLARLA İLGİLİ MERASİMLER

Kese Alayı / Ulûfe Dağıtımı / Salı Divanı	160
Ramazan’ın On Beşinde Baklava Alayı.....	162

İKİNCİ BÖLÜM İSTANBUL’DA RAMAZAN

Ramazan’a Özgü Özdeş İki Tip:

BEKÇİ-DAVULCU / DAVULCU-BEKÇİ

Kendisinin ve Davulcunun Dilinden

BEKÇİ-DAVULCU: BEKÇİ BABA

BEKÇİ BABANIN SEÇTİĞİ MESLEK: BEKÇİLİK

Meslekler ve Bekçinin Meslek Seçimi (1).....	169
Meslekler ve Bekçinin Meslek Seçimi (2).....	172
Kolay Kâr (İş): Bekçilik.....	174

BEKÇİNİN ÖNCEDEN YAPTIĞI VE YAPMAYI DENEDİĞİ İŞLER

Hammallık	176
Çeşnigirlik.....	178
Bezirgânlık / Ticaret (1).....	179
Bezirgânlık / Ticaret (2).....	182
Bezirgânlık / Ticaret (3).....	184
Hekimlik	186
Kimyacılık	188
Falcılık / Remmallık.....	190
Pehlivanlık.....	193
Ulaklık / Sâîlik.....	196
Mektep Hocalığı.....	199
Söz Beyliği / Mîr-i Kelâmlık.....	202

BEKÇİNİN HAFTA İÇİNDE YAPTIĞI GÜNLÜK İŞLER

Günlük İşler.....	204
-------------------	-----

BEKÇİNİN YIL İÇİNDE YAPTIĞI AYLIK İŞLER

Aylık İşler.....	206
------------------	-----

BEKÇİNİN ASIL İŞİ, BECERİLERİ VE NİTELİKLERİ

Davulculuk / Takır Tukur Gezme.....	209
Şairlik.....	211

Beyit Yapma.....	214
BAŞLICA KARAKTER ÖZELLİKLERİ	
Uykuya Düşkünlük.....	216
Şaşkınlık.....	218
BAŞINA GELENLER, YAŞADIĞI TATSIZ OLAYLAR	
Cüzdanını Düşürmesi.....	220
Altınlarını Düşürmesi.....	222
Açlıktan Hastalanması.....	224
Züğürtlüğü.....	227
Paçacı Dükkânında Kazana Düşmesi.....	229
Fenerinin Taşlanması.....	231
Fenerini Çaldırması.....	233
Kardeşleriyle Birlikte Soyulması.....	235
Para Kesesi Bulması.....	237
Davulcu ile Hamama Gitmesi.....	239
Mirasyedi ile Arkadaşlık Etmesi.....	243
Yurduna ve Yakınlarına Kavuşması / Sıla-i Rahm.....	247
Kalyonla Deniz Seyahati: Marmara, Ege ve Akdeniz	
Kıyıları ile Adalar.....	249
Karpuz İçinde Mısır ve Selânik'e Seyahat.....	253
Karpuz İçinde Ege ve Akdeniz'e Seyahat.....	255
RAMAZAN HAZIRLIĞI	
Zahire Tedariki.....	257
Aşırı / Mübalağa Zahire Tedariki ve Ağırlık Ölçüleri.....	260
RAMAZAN İÇİNDE OLANLAR	
Ziyafette Davulcu ile Yemek Paylaşımı.....	262
Davulcuya İftara Gitmesi.....	264
Davulcuyu İftara Davet Etmesi.....	266
Kendi Dilinden DAVULCU-BEKÇİ	
YAPIP ETTİKLERİ	
Bekçiyi İftara Davet Etmesi.....	269
Soyulan Bekçiyi Giydirmesi.....	272
Bekçiyi Bayramlık Giydirmesi.....	274
Bayramlık Giysi İçin Renk Seçimi ve Renkler.....	276
Bekçiye Takılması / Latife.....	278
Bekçiye Nasihati.....	280
Yine Bir Elifnâme ile Bekçiye Sataşması.....	284
Bekçiyle İmtihana Girişmesi.....	289

Bekçi-Davulcunun Dilinden

İSTANBUL’DA RAMAZAN

Ramazan’a Mahsus Şeyler	291
Ramazan-ı Şerif’in Gelişi	294
Oruç Ayı Ramazan	296
Sahur Vakti ve Sahura Kalkmak	298
Hakk’ın Sahura Kalkıp Oruç Tutanlara Va’di: Sekiz Cennet	300
Sahur Duası	302
Bahşiş	305
Birinci Gece (1)	307
Birinci Gece (2)	309
Birinci Gece (3)	311
İkinci Gece	313
Üçüncü Gece ve İftarlıklar	315
Altıncı Gece	317
Yeniçerilere Baklava Verildiği Gün ve On Altıncı Gece	320
On Sekizinci Gece: Bekçinin İftara Davet Edilmesi	323
Yirmi Yedinci Gece: Kadir Gecesi (1)	326
Kadir Gecesi (2)	328
Ramazan’ın Son Günleri / Ramazan’a Veda Günleri	330
Bayram Sabahı ve Bayram Namazı	332
Bayram	333

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Şehzade Selim’in Doğumu Münasebetiyle

RAMAZAN’DA YAPILAN DONANMA

Ramazan’da Donanma (1)	339
Ramazan’da Donanma (2)	341
Ramazan’da Donanma (3)	343
İstanbul’un Donanması / Süslenmesi	345
Esnafın Donanmaya Hazırlanması	347
Padişah’a Dua	349

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**İNSAN, TOPLUM HAYATI, VARLIKLAR ve NESNELER****ZAMAN**

Günün Saatleri	353
Bir Kutlu Zaman: Cuma Gecesi	356
Ayın Günleri / Otuz Gün Boyunca Gökte Ay	358
İnsan Ömrü / Yaşname	361